

Aan: De minister van LNV, de heer P.Adema

Amsterdam , 5 april, 2023

Geachte minister Adema,

Op 25 augustus kreeg ik van uw voorganger de opdracht als onafhankelijk voorzitter leiding te geven aan de gesprekken tussen belanghebbende partijen over een op te stellen Convenant Dierwaardige veehouderij. Hierbij doe ik u verslag van de werkzaamheden die ik in dat kader tussen 25 augustus 2022 en 31 maart 2023 heb verricht.

Aanleiding voor de opstelling van een dergelijk convenant vormde de Zienswijze “Dierwaardige Veehouderij “ die de Raad voor Dierenaangelegenheden in 2021 publiceerde. Daarin werd geadviseerd om samen met veehouderijketens, retailers, foodservice en maatschappelijke organisaties (zoals de Dierenbescherming) te komen tot een convenant (of tot afspraken in een Landbouwakkoord) “..... over het onomkeerbaar realiseren van een dierwaardige veehouderij gebaseerd op de zes leidende principes.” Die leidende principes laten zich als volgt samenvatten: erkenning intrinsieke waarde van het dier, goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag , positieve emotionele toestand.

In het coalitieakkoord dat VVD, D66, CDA en CU eind 2021 sloten werd het advies van de RDA overgenomen. Het nieuwe kabinet zou initiatief nemen om te komen tot een convenant over de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij , met daarin in elk geval ook afspraken over tijdshorizon, instrumentarium en financiële ondersteuning. Ook werd tussen de partijen afgesproken dat het convenant de basis zou vormen van wetgeving die in de nieuwe kabinetsperiode in werking zou treden.

De verwijzing naar wetgeving kan niet los worden gezien van een in 2021 aangenomen amendement op artikel 2.1. van de Wet dieren. Waar dat artikel in zijn oorspronkelijke vorm stelt dat het veroorzaken van pijn of letsel bij een dier zonder redelijk doel niet is toegestaan, voegt het amendement toe dat onder een redelijk doel in elk geval niet het kunnen houden van dieren in een bepaald houderijsysteem kan worden verstaan.

De minister heeft de Tweede Kamer (per brief van 4 november 2022) laten weten dat hij het doel van het amendement steunt, maar dat hij de wet in de huidige geamendeerde vorm niet uitvoerbaar acht en dat hij daarom, zelf een nieuwe wetwijziging zal voorstellen en de afspraken in het convenant zal gebruiken om de (aldus opnieuw gewijzigde) wet uit te voeren.

In deze brief informeert de minister de Kamer ook nader over de opdracht die hij aan de beoogde convenant partijen heeft meegegeven.

Er moet een omslag plaats vinden naar uitsluitend gebruik van diergericht ontworpen houderijsystemen, schrijft hij. Daar horen in zijn visie ook transport en slacht bij. Definitie en tijdshorizon waarna gebruik van dergelijke houderijsystemen verplicht is, wil hij wettelijk vastleggen. In het convenant moeten afspraken worden gemaakt over de hiertoe te zetten stappen (inclusief tijdshorizon en tussendoelen), de ondersteuning die daarvoor vanuit overheid en markt nodig is en de monitoring van de gemaakte afspraken. Nadat deze afspraken in een convenant zijn vastgelegd (Fase 1) wil de minister in een voorziene tweede fase ook afspraken maken over het terugdringen van veelvoorkomende aandoeningen en ziektes bij dieren en over het stoppen van het fokken van rassen met kenmerken die schadelijk zijn voor hun welzijn of gezondheid. In de brief benadrukt de minister, tenslotte, het belang van integraliteit: diergerichtheid is onderdeel van integrale duurzaamheid. Als duidelijk is wat er van veehouders wordt verwacht, kunnen zij integrale en toekomstbestendige keuzes maken.

Werkwijze:

Op basis van een advies van verkenner Chris Kalden en gesprekken die ik, na aanvaarding van mijn opdracht, in augustus en september 2022 voerde met beoogde deelnemers aan de besprekingen voor een convenant heeft de minister voor een eerste vergadering op 29 september vorig jaar de volgende partijen uitgenodigd: AVINED, Caring Farmers, CBL, Dierenbescherming, DZK, LTO, NAJK, POV. Later is, onder meer na vragen in de Tweede Kamer, vanuit de kalversector, SBK hieraan toegevoegd. Uiteraard zit ook het ministerie van LNV als partij aan tafel.

Alle uitgenodigde partijen hebben de uitnodiging aanvaard en zijn gedurende de gehele eerste fase tot op de dag van vandaag aan de gesprekken blijven meedoen. Zij zijn tussen eind september en eind maart, toen mijn inmiddels tussentijds verlengde opdracht afliep, 12 keer plenair bij elkaar geweest. Om

ruimte te scheppen voor meer sector- of thema-specifieke gesprekken en ook om een grotere groep betrokken organisaties (markt- en ketenpartijen, organisaties van veehouders, dierenrechtenorganisaties) die niet aan de hoofdtafel vertegenwoordigd waren, toch bij het convenant te kunnen betrekken, zijn, onder voorzitterschap van Han Swinkels, 12 zogenoemde deeltafel-sessies georganiseerd: over pluimvee, melkvee, kalveren, varkens, kleine sectoren (geiten, konijnen, etc.) en over het verdienvermogen in de veehouderij. Alle deeltafels kwamen twee keer bij elkaar.

Tussentijds voerde ik met alle partijen aan de hoofdtafel nog minimaal 1 keer een gesprek over de voortgang, de specifieke wensen en observaties in deze eerste fase.

De onderhandelaars konden een beroep doen op de goede diensten van een vaste groep van 7 onafhankelijke experts die op afroep beschikbaar waren om vragen te beantwoorden of teksten mee te lezen. Ook aan de deeltafels werd de discussie gevoed door bijdragen van onafhankelijke experts op deelgebieden. Er waren juridische experts betrokken en in een webinar werden deskundigen op het gebied van (EU)-handelspolitiek en mededingingsrecht gehoord zodat het deelnemers duidelijk was welke afspraken wel en welke niet kunnen worden gemaakt. Tenslotte konden de deelnemende partijen beschikken over een informatieset met speciaal voor de gesprekspartners gemaakte stukken, zoals een overzicht van lopende initiatieven op het gebied van dierwaardigheid en een 'quickscan' die de Universiteit van Utrecht maakte over de actuele stand van zaken rond dierwaardigheid in de belangrijkste sectoren van de veehouderij.

De organisatie van de werkzaamheden was in handen van een secretariaat van drie personen die tijdelijk vanuit LNV ten behoeve van het convenant werden gedetacheerd. Zij organiseerden de bijeenkomsten, maakten daar verslagen van en maakten, samen met deelnemende partijen en met mij als voorzitter, concepten van teksten die aan de tafels besproken konden worden.

Het resultaat:

De tussen de deelnemers aan de hoofdtafel gevoerde gesprekken vonden plaats in constructieve sfeer. Ondanks grote verschillen in opvatting was er bij alle deelnemende partijen de bereidheid naar elkaar te luisteren en zich gezamenlijk in te zetten voor een positief eindresultaat. Tegelijk bleek tijdens de gesprekken vaak hoe groot en uiteenlopend de belangen zijn, hoe complex

de materie en hoe onzeker en bepalend de politieke en maatschappelijke context. De evidente samenhang tussen afspraken op het gebied van dierwaardigheid en andere opgaven die op het bordje van de boeren liggen, de manier waarop die tot uitdrukking zal moeten komen in het Landbouwakkoord, maar ook het belang om de eigen, bezorgde achterban aan boord te houden, het soms heftige maatschappelijk debat over vraagstukken van dierenwelzijn en de veranderlijke politieke context, vormden het decor voor de gesprekken en maakten die zodanig ingewikkeld dat snel resultaat binnen de oorspronkelijk door de minister beoogde termijn onmogelijk bleek.

Desalniettemin is er na zes maanden van intensieve gesprekken, duidelijk vooruitgang geboekt.

Er is overeenstemming over de definitie van wat een diergericht ontworpen houderijsysteem inhoudt. De leidende principes van de RDA zijn daarbij in onderlinge samenhang als uitgangspunt genomen.

Einddoel is dat uiterlijk op 1 januari 2040, maar zo veel eerder als mogelijk is alle dieren worden gehouden in een diergericht ontworpen houderijsysteem. De mate waarin versnelling mogelijk is hangt af van de mate waarin aan de noodzakelijk te vervullen voorwaarden (zie hierna) wordt voldaan.

Er zijn per diersector lijsten opgesteld van maatregelen die het streven naar uitsluitend diergericht ontworpen houderijsystemen concretiseren. Transport en slacht zitten daar overigens nog niet bij. Die zullen later aan de orde moeten komen. De te nemen maatregelen zijn onderverdeeld in vier categorieën: relatief gemakkelijk, snel en zonder hulp haalbaar, haalbaar met ondersteuning uit overheid en markt, denkbaar maar eerst verder onderzoek nodig, en: maatregelen die mogelijk strijdig zijn met andere duurzaamheidsopgaven en waarin keuzes zullen moeten worden gemaakt (bij voorkeur aan de tafel van het Landbouwakkoord).

De partijen zijn het in grote lijnen eens over de voorwaarden waaraan noodzakelijkerwijs moet zijn voldaan, willen de maatregelen uit bovengenoemde lijsten daadwerkelijk kunnen worden uitgevoerd. Het gaat daarbij om: 1. Aanwezigheid en toegankelijkheid van kennis (ook in het onderwijs), onafhankelijk en deskundig advies, proefbedrijven, etc. 2. Wegnemen belemmeringen vergunningverlening. 3. Gunstige voorwaarden voor financiering. 4. Gelijk speelveld in de EU en op de wereldmarkt. 5. Afspraken in de keten over marges en prijs. 6. Ondersteuning door de

overheid ter dekking van de extra kosten 7. Vergroten van transparantie en maximale inzet van keurmerken.

Partijen zijn het eens dat maatregelen en voorwaarden onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Het af te sluiten convenant vormt één geheel. Een bouwwerk waarin elke steen een functie heeft. Haal je er één uit, dan stort het bouwwerk in.

Partijen zijn het tenslotte eens over de manier waarop afspraken gemonitord en geëvalueerd moeten worden, hoe geschillen moeten worden beslecht en hoe partijen kunnen toetreden of uittreden.

Op de laatste plenaire vergadering onder mijn leiding, op donderdag 30 maart jongstleden, werd afgesproken dat de volledige concept tekst voor het convenant, zoals die na meerdere discussierondes en met input van alle partijen nu voorlag, na een laatste redactionele bewerking ter beoordeling zal worden voorgelegd aan verschillende groepen externe deskundigen: ter toetsing van de voorgestelde maatregelen aan de mate waarin ze bijdragen aan bereiking van het doel van uitsluitend diergericht ontworpen houderijsystemen, voor de berekening van de economische impact van de maatregelen en voorwaarden en voor de vaststelling van de kosten ervan, en, ten derde, voor juridische toetsing op eenduidigheid van gemaakte afspraken en juridische verenigbaarheid van voorgestelde maatregelen met regels op het gebied van handelspolitiek en mededinging.

Ook werd afgesproken dat de afspraken over de te vervullen voorwaarden en te nemen maatregelen die relevant zijn in relatie met het Landbouwakkoord in de onderhandeling daarover zouden worden ingebracht.

De op 30 maart gemaakte afspraken zijn inmiddels in gang gezet.

Met dit verslag van mijn werkzaamheden en de daarbij geboekte voortgang, heb ik, naar ik hoop naar uw tevredenheid, voldaan aan de aan mij gestelde opdracht. Ik realiseer me dat er, afhankelijk van de uitkomst van de genoemde toetsing (op dierwaardigheid, economisch en financieel, en juridisch) ook in de zogenoemde fase 1 nog het nodige te doen valt. Gezien de ervaring tot nu toe is er echter voldoende reden om de afloop met vertrouwen tegemoet te zien.

Hoogachtend,

Bram van Ojik